

ЮРИДИЧНА ОСОБА ЯК СУБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Хаїца В.В.,

*магістратура факультету європейського права та правознавства
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Юридичні особи є активними учасниками суспільного життя, виступають самостійними суб'єктами суспільних, в тому числі правових відносин. Держава, як організація політичної влади, здійснює через свої органи певний вплив на об'єкти управління. До числа таких об'єктів потрапляють і юридичні особи.

Питання адміністративної відповідальності юридичних осіб завжди були актуальними для адміністративно-правової науки, однак, за радянських часів, при існуванні планової економіки, фактично повного одержавлення власності та централізованого управління вони не мали такого великого практичного значення, як нині. В наш час, за умов, коли переважна більшість юридичних осіб не перебуває у прямій підпорядкованості державних органів, заснована не на державній формі власності, необхідність забезпечення державної дисципліни в різних сферах суспільного життя не відпала, а навпаки, значно загострилась [1, с. 3].

Юридичні особи здатні акумулювати значно більші фінансові, матеріальні, інтелектуальні ресурси для досягнення своєї мети, ніж окрема фізична особа, що має як позитивну, так і негативну сторону, оскільки порушення встановленого порядку управління та державної дисципліни, скоєне юридичною особою, може завдати значно більшу шкоду державі і суспільству, ніж проступок окремої фізичної особи.

Адміністративна відповідальність юридичних осіб має за мету протистояти таким правопорушенням, захищати законні права та інтереси громадян, держави, інших юридичних осіб, встановлений порядок управління, а також забезпечувати відновлення порушених прав та відшкодування втрат, що виникли в результаті правопорушення, тягти для правопорушника обтяжливі наслідки організаційного та матеріального характеру.

Деякі десятки законів України вирішують питання встановлення та регламентації відповідальності юридичних осіб за

скоєння ними правопорушень. До їх числа належать закони України “Про відповідальність підприємств, їх об’єднань, установ та організацій за порушення у сфері містобудування”, “Про виключну (економічну) морську зону України”, “Про захист економічної конкуренції” та ін. Однак єдиного кодифікованого акту з цього приводу немає. Згідно з чинним Кодексом України про адміністративні правопорушення України (далі – КУпАП) суб’єктами адміністративної відповідальності є лише фізичні особи. Що аж ніяк не відповідає тій ситуації, що численні нормативні акти податкового, митного, антимонопольного і т.д. законодавства, на відміну від норм КУпАП, передбачають притягнення до відповідальності не лише фізичних, а й юридичних осіб.

Відсутність передбачення в кодифікованому акті серед суб’єктів відповідальності юридичної особи викликає спірні тлумачення окремих положень чинного законодавства, ускладнює його застосування на практиці, а також робить непростим проведення чіткої межі між адміністративною відповідальністю юридичних осіб та іншими видами відповідальності і державного примусу. Іноді можна зустрітись з твердженням, що відповідальність юридичних осіб за порушення, скоєні у сфері державного управління, не є адміністративною, оскільки не може застосовуватись у відповідності з приписами Кодексу України про адміністративні правопорушення [1, с. 4]

Відповідь на питання, чи є юридичні особи суб’єктами адміністративної відповідальності, намагалися дати багато вчених-адміністративістів. Серед них В. Кротюк, А. Іоффе, Д. Лук’янець, Л. Кравченко, О. Плетньова, Є. Герасименко, В. Стефанюк, І. Голосніченко, М. Михеєнко, Ю. Колесніченко, Д. Лук’янець, Е. Овчарова, О. Зима та ін. Більшість з них схиляються до думки, що юридичні особи виступають суб’єктами адміністративної відповідальності [2, с. 90].

В. Кротюк, А. Іоффе, Д. Лук’янець вважають, що юридичні особи не є суб’єктами адміністративних правопорушень у контексті КУпАП, але адміністративні відносини в широкому розумінні охоплюють і відносини за участю юридичних осіб [3, с. 31]. Проте Л. Кравченко та О. Плетньова стверджують, що в умовах розвитку ринкових відносин і появи великої кількості суб’єктів підприємницької діяльності різних організаційно-правових форм норми чинного КУпАП України стосуються не лише фізичних осіб, а й юридичних [4, с. 69]. До такої думки схиляється Є. Герасименко [5, с. 8].

Як вважають М. В. Удод та О.Г. Літус таку позицію можна вважати цілком правильною, оскільки нині прийнято достатньо нормативно-правових актів, які дозволяють застосовувати заходи адміністративного впливу до юридичних осіб. Мало того, в Особливій

частині КУпАП міститься значна кількість юридичних складів, суб'єктом яких є юридична особа. Ст. 334 Митного кодексу України передбачає, що відправлення без дозволу митного органу транспортного засобу, який перебуває під митним контролем, тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб підприємств до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [2, с. 90-91].

О. А. Зима мотивує необхідність існування адміністративної відповідальності юридичних осіб тим, що останні є не лише учасниками суспільних та правових відносин. Вони також виступають одним з об'єктів державного управління. Таким чином, органи державної виконавчої влади, здійснюючи державне управління мають вчиняти на них певний вплив, застосовувати відповідні управлінські (регулятивні) методи. За однією з поширених класифікацій ці методи поділено на переконання і примус, одним з видів якого є адміністративна відповідальність [1, с. 10]. Він же визначає систему ознак, які розмежовують адміністративну відповідальність юридичної особи від адміністративної відповідальності фізичної особи. Зокрема, специфічний (не спеціальний) суб'єкт відповідальності; правову поведінку суб'єкта, яка реалізується в діяльності фізичних осіб, що складають соціальний субстрат юридичної особи, внаслідок чого вина юридичної особи серйозно відрізняється від вини особи фізичної; стягнення, яке застосовується до правопорушника, тягне негативні наслідки не лише відносно порушника (юридичної особи), а й пов'язаним з нею фізичним особам [1, с. 11].

При цьому М. В. Удод та О.Г. Літус зазначають, що призначення покарання юридичній особі не звільняє від адміністративної відповідальності за дане правопорушення винну фізичну особу. Одночасне притягнення до адміністративної або кримінальної відповідальності фізичної особи не звільняє від адміністративної відповідальності за дане правопорушення юридичну особу. Отже, орган, що розглядає конкретну справу про адміністративне правопорушення, мусить довести провину як юридичної, так і фізичної особи. Суб'єктивний бік правопорушення виражається в психічному ставленні суб'єкта до вчинених ним дій (бездіяльності) [2, с. 92].

Описуючи діяння як ознаку складу адміністративного delictu юридичної особи, С. А. Шепетько зазначає, що дія є виявом свідомості та волі фізичної особи, яка перебуває в безпосередніх правовідносинах з юридичною особою, проявом її соціально-правової активності, а бездіяльність полягає в утриманні від вчинення певних дій, що передбачені законом, професійними обов'язками або взятими на себе обов'язками в юридичній особі [6, с. 10].

Варто зазначити, що законодавці мають певні проекти щодо адміністративної відповідальності юридичної особи. Наприклад,

Проект Кодексу про адміністративні проступки, реєстраційний № 5558 від 26.05.2004, розроблений авторської групою, серед яких відомі науковці у сфері адміністративного права (С. В. Стефанюк, І. П. Голосніченко, В. Б. Авер'янов та інші). Даний Проект Кодексу має багато переваг, насамперед те, що він відповідає існуючим у суспільстві відносинам. У проекті існує багато нововведень. Так, він передбачає адміністративну відповідальність юридичних осіб, а також види адміністративних стягнень, які можуть бути накладені на юридичних осіб. Крім штрафу пропонується встановити такі стягнення, як обмеження певного виду діяльності, тимчасову заборону певного виду діяльності, конфіскацію товарів, сировини, засобів виробництва та інших предметів, які стали знаряддям вчинення або безпосереднім предметом адміністративного проступку, грошей, одержаних унаслідок вчинення адміністративного проступку; анулювання ліцензії на провадження певного виду господарської діяльності; анулювання сертифіката (свідоцтва) [7].

Отже, можна констатувати, що законодавство про адміністративну відповідальність юридичних осіб в Україні не складає цілісної системи. Це призводить до зниження його ефективності у зв'язку із чим необхідно провести систематизацію чинного законодавства. Зокрема, вона може бути проведена шляхом включення норм про адміністративну відповідальність юридичних осіб до КУпАП, або шляхом об'єднання їх в самостійну систему. Як зазначає О. А. Зима останній шлях більш перспективний, оскільки потребує менше часу, не вимагає об'єднання правових норм, що стосуються згаданого питання в одному документі, дасть змогу здійснити апробацію окремих загальних положень і, разом з тим, не перешкоджає можливості провести в майбутньому кодифікацію норм про адміністративну відповідальність в єдиному законодавчому акті [1, с. 12-13].

Список використаних джерел:

1. Зима О.А. Адміністративна відповідальність юридичних осіб : автореф. дис...канд. юрид. наук / О. А. Зима. – Харків, 2001. – 19 с.
2. Удод М. В., Лігус О. Г. Адміністративна відповідальність юридичних осіб // Вісник Академії митної служби України. Серія: “Право” : науковий журнал. – 2010. – № 1. – С. 90–95.
3. Кротюк В. Фінансові санкції та адміністративна відповідальність: проблема співвідношення / В. Кротюк, А. Юффе, Д. Лук'янець // Право України. – 2000. – № 5. – С. 29–33.
4. Кравченко Л. Проблеми адміністративної відповідальності юридичних осіб у сфері валютного законодавства / Л.

- Кравченко, О. Плетньова // Юридичний журнал. –2004. – № 8. – С. 69–72.
5. Герасименко Є. С. Питання реформування інституту адміністративної відповідальності : автореф. дис. ... канд. юр. наук. / Є. С. Герасименко. – К., 2000. – 21 с.
 6. Шепетько С. А. Юридична особа як суб'єкт адміністративного делікту : автореф. дис. ...канд. юрид. наук / С. А. Шепетько. – К., 2012. – 23 с.
 7. Проект Кодексу України про адміністративні проступки: реєстраційний № 5558 від 26 травня 2004 року // http://gska2.rada.gov.ua:7777/pls/zweb_n/webproc4_2?id=&pf3516=5558&skl=5

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Свида Т.О.